

Haraldsplass
DIAKONALE HØGSKOLE
Bergen Diakonissehjem

Ivar August Bye

Mennesker angår hverandre – diakoni i et relasjonsperspektiv

Haraldsplass diakonale høgskole
Skriftserien 1/ 2009

Ivar August Bye

Mennesker angår hverandre - diakoni i et relasjonsperspektiv

**Bearbeidet versjon av et foredrag holdt på jubileumsseminaret
Skapende relasjoner i Bergen 12. oktober 2007**

**Haraldsplass diakonale høgskole
Skriftserien 1/ 2009**

Haraldsplass diakonale høgskole

ISBN 978-82-7928-094-1 (trykt)

ISBN 978-82-7928-095-8 (online)

ISSN (trykt)

ISSN (online)

Serietittel: Haraldsplass diakonale høgskole. Skriftserien

©Haraldsplass diakonale høgskole 2009

Trykk: Haraldsplass diakonale høgskole

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

Haraldsplass diakonale høgskole

Ulriksdal 10

5009 BERGEN

Telefon: 55 97 96 30

Telefaks: 55 97 96 32

E-post: hdh@haraldsplass.no

Nettadresse: <http://www.haraldsplass.no>

Innhold

Tekstens kontekst – relasjoner	5
Glimt fra historien	8
Det startet som et kurs og fagutviklingscenter ved Bergen	
Diakonissehjem	8
Målsettingsformuleringene var relasjonelle	9
Navn og økonomi handler også om relasjoner	9
Glimt fra virksomheten	10
Kurs og seminar – noen eksempler.....	11
Oppdragsvirksomheten	12
Utdanningsvirksomheten	12
Virksomheten i et relasjonsperspektiv?.....	13
Diakoni i et relasjonsperspektiv.....	14
Diakoni – ordet er relasjonelt.....	14
Gudsbildet er relasjonelt.....	14
Mennesket er relasjonelt	14
Diakoni er utøvd kjærlighet.....	17
Et møte	18
Veien videre.....	18
Kildeliste.....	20
Sluttnoter.....	21

Tekstens kontekst – relasjoner

Dette er en tekst om diakoni. Diakoni i et relasjonsperspektiv, belyst ved virksomheten til Senter for relasjonsutvikling ved Diakonissehjemmets høgskole. Teksten er et noe bearbeidet foredrag holdt på jubileumsseminaret *Skapende relasjoner* i Bergen 12. oktober 2007. Foruten å markere at Senter for relasjonsutvikling ved Diakonissehjemmets høgskole rundet 20 år i 2007, markerte seminaret også et navneskifte; - fra Senter for diakoni og veiledning, til Senter for relasjonsutvikling.¹

Utarbeidelsen av foredraget og fremføringen av det i en jubileumssammenheng ivaretok et behov for oppsummering og refleksjon etter nesten 20 år som leder ved senteret². Når diakoni forsvant fra senterets navn, så var det betimelig å stoppe litt ved gagnet. Er det noe som kan være samlende for det vi har drevet med fra vi startet i 1987, så har det med å gjøre at vi utfordres av at mennesker angår hverandre. En ambisjon var også å løfte fram noen diakonale imperativ og perspektiv som er framfor oss. Vi har valgt å vektlegge relasjonsutvikling i navnet - og å fjerne diakoni-ordet. En av overveielsene har vært at diakoni i navnet har vanskeliggjort å nå frem til brukergrupper som ikke tenker diakoni om tjenesten de trenger og som vi tilbyr.

I Senteret har vi gjennom mange år arbeidet med begrepene gjensidig avhengighet, uavhengighet og avhengighet når vi utforsker personer i relasjon (Kvalsund & Meyer, 2005). I tiden, og i våre liv, rammes vi lett av dette at vi forføres til å idyllisere uavhengigheten. Det å være avhengig kan også være smertefullt. Å søke uavhengigheten for å unngå smerte, fører antagelig til en dypere smerte. Evnen til en voksen uavhengighet, så vel som til en sunn avhengighet kan se ut å være premiss for at en gjensidig moden avhengighet kan vokse fram.

Et fokus ved Senter for diakoni og veiledning har ligget i feltet der mennesket møter seg selv, den andre, og seg selv igjen - gjennom den andre. Dette kan mange som har brukt våre tjenester bekrefte og berette egne fortellinger om. To lyrikere belyser mitt anliggende. Først Hans Børli (2000) i diktet *Speil*:

Den vet ikke
Hvordan han ser ut
som aldri har sett seg sjøl
speilt i et medmenneskes klare
forskende øye

Derneft Olav H. Hauge (2001) i diktet *Gjer ein annan mann ei beine*:

Han kom or fjellet, skulde heim,
Fekk føring ifrå Osa
Ut til Øydvinstø.
Og han var raust
Og baud betal

Men Osamannen
Var ikkje fal.
Eg vil betala;
Og kan ikkje nå deg
Med ei beine att.
So gjer ein annan mann
Ei beine då,
sa Osamannen og skauv i frå

Tema i foredraget er ivaretatt gjennom disse diktene. Børli får vart fram at mennesker angår hverandre, og Olav H. Hauge presenterer essensen i diakonal praksis; - nemlig å hjelpe når det trengs uten å skulle ha betalt og å være i stand til å ta imot hjelp uten å balansere med gjenytelse. Ja,

vite at det alltid er noen som trenger at du ser, som er avhengig av at du reagerer og at du så responderer kompetent og ansvarlig. Diktet til Hauge minner om et bilde biskop Alex Johnsen brukte på diakoni i et innlegg på en konferanse på Det norske Diakonhjem ca 1980. Han snakket om Guds runde bord. På Guds runde bord skal vi få legge alt vi har fått og hente alt vi trenger.³ Bilde er fortettet. Det inkluderer at mennesket er en del av Guds skaperverk som lever i gjensidig avhengighet til hverandre og til naturen. Ghandi tilskrives følgende utsagn «*Det er nok ressurser i verden til alles behov, men ikke for alles grådighet*» (Eidsvåg, 2007). Jeg vil forsterke det: Det er ikke ressurser nok til noens grådighet, da den menneskelige grådighet ikke synes å ha noen grense.⁴

Mennesker angår hverandre. Innlysende og ikke så selvsagt på samme tid. Generalsekretær i Kirkens Nødhjelp, Atle Sommerfeldt, bruker en metafor for dette når han snakker om "den globale storbyen" og vektlegger at vi alle "er en del av de samme økonomiske, politiske og militære styringssystemene" (Sommerfeldt, 2005). Ved semesterstart august 2007 ved Haraldsplass diakonale høyskole var Sommerfeldt gjesteforeleser. Han slo fast at menneskenes liv henger sammen ved å vise til at vi bare er tastetrykk fra hverandre. 80 % av jordas befolkning har i dag oppkoblingsmulighet for internett. Gjennom internett er vi blitt hverandres overvåkere. Vi blir vitende om hverandres livsvilkår. Med kunnskap følger ansvar. Vi er i relasjon til medmennesket vi ikke kjenner enten vi vil eller ei.

Fra disse innledende ord om relasjon i de nære og de større sammenhengene, til en konkretisering gjennom glimt fra historien til Senter for Relasjonsutvikling fra oppstarten i 1987.

Glimt fra historien

Det startet som et kurs og fagutviklingscenter ved Bergen Diakonissehjem

Bergen Diakonissehjem (BD) er en diakonal stiftelse etablert i 1918. Fra starten var utdanning av diakonisser/sykepleiere og sykehusdrift primæroppgavene. Dagens Senter for Relasjonsutvikling ved Diakonissehjemets høyskole ble etablert som et prosjekt direkte under Hovedstyret ved Bergen Diakonissehjem august 1987. Forhistorien til senteret kan sees i sammenheng med at Bergen Diakonissehjem ønsket å trekke seg som medeier i Norsk Diakonihøyskole hvor de hadde vært med siden starten 1970⁵. Hovedstyret ved BD besluttet 17.12.1986 å opprette et kurs- og fagutviklings-senter med oppstart 1.8.1987⁶.

Nygård (1991) skriver i en evalueringsrapport som senteret selv tok initiativet til, at historien bak senteret følger to linjer – "utdanningslinjen" og "menighetslinjen". Helt siden oppstarten av Diakonihøyskolen levde det et håp og et engasjement ved BD om en diakoniutdanning i Bergen som skulle være med å vitalisere diakonal tenkning og handling både innad og utad. I 1979 etablerte BD en egen diakonikonsulentstilling ved institusjonen direkte underlagt forstander. Dette ble, kritisk sett, en ensom stilling som tross mye godt arbeid, aldri helt fikk en integrert plass ved institusjonen. Ved Senterets opprettelse ble diakonikonsulentstillingen opptatt i senteret slik at det fra starten fikk to stillinger. I forarbeidene til opprettelsen lå det en intensjon om at både sykehuset, ved sykehusprestene, og stiftelsen ved forstanderinnen, skulle ha instruksfestet undervisningsoppgaver i regi av kurssenteret. Intensjonen var trolig at en gjennom denne ordningen skulle identifisere, og kanskje også legitimere Senteret som et redskap for hele stiftelsen. Senteret var også tenkt som et diakonalt ressurscenter for menighetene i regionen. I 1993 uttaler Peter Frølich⁷ at senterets utfordring på kort og lang sikt er

"å bli et kraftsentrum for utvikling av diakonal tanke og handling i Bergen og på Vestlandet for øvrig" (Bye, 1993, s. 44).

Målsettingsformuleringene var relasjonelle

Fra 1993 til 2007 har senterets målsetting vært:

"Senteret for diakoni og veiledning skal
- arbeide for å fremme diakonal tenkning og handling ved Bergen
Diakonissehjem og Bergen Diakonissehjems delvirksomheter.
- arbeide for å styrke og utvikle diakonien i menigheter og diakonale
institusjoner.
- arbeide for å støtte og dyktiggjøre mennesker til å fungere godt i arbeids-
og samfunnsliv."

De to første punktene har vært med siden oppstarten i 1987. Det siste kom til i 1993. Formuleringene er relasjonelle både i et institusjonelt og i et personlig perspektiv. Formuleringene står også i relasjon til høgskolens visjonsformulering som lyder: *"Høgskolens visjon er å utdanne og utruste mennesker til kompetent, omsorgsfull og modig tjeneste for mennesker."*⁸ Denne formuleringen relaterer igjen til Bergen Diakonissehjems basisformulering som er *"kristen omsorg for mennesket"*⁹ og til vår tids formulering i stiftelsens verdidokument fra 2002 som bærer navnet: *"Kompetanse med hjertevarme"*.

Navn og økonomi handler også om relasjoner

Pr 1.1.1990 ble senteret en del av høgskolen og endret navn til *Avdeling for diakonal etterutdanning og fagutvikling*. Fra 12.1.91 og frem til 1.5.2007 har navnet vært Senter for diakoni og veiledning.¹⁰ Men høgskolens navn ble også utfordret ved etableringen av senteret i høgskolen. Fra 1918 hadde sykepleierutdanning vært identitetsbærende og forsøk på å inkludere Senteret ved å fjerne sykepleier i høgskolens navn, førte ikke fram. Forslaget skapte internt engasjement og overraskende motstand i staben. Det ble grundig drøftet i styret i februar 1991. Argumentasjonen fra senterets side var at vi skulle henvende oss til

profesjoner og virksomheter utenfor både helse og kirke, og navnet ble en kommunikasjonshindring. Tiden var imidlertid ikke moden for å fjerne sykepleier fra Diakonissehjemmets sykepleierhøgskole Haraldsplass. Etter en lengre drøftelse ble konklusjonen at senteret "kan profilere seg utad med å fremheve senterets navn"¹¹. I 1995¹² ble saken om navneendring reist på nytt, og da gikk saken gjennom uten diskusjon verken i stab eller styret. Fra 1995 og ut 2007, har navnet på høgskolen vært Diakonissehjemmets høgskole.¹³

Ved opprettelsen av senteret hadde BD det økonomiske ansvaret for driften. Ved innlemming i høgskolen opprettholdt stiftelsen et tilskudd tilsvarende kostnadene ved de to fagstillingene.¹⁴ Infrastruktur for Senteret var det forutsatt at høgskolen skulle dekke. Øvrige driftsmidler skulle Senteret selv tjene inn. I begynnelsen av 90-tallet var eiers økonomi presset. Hovedstyret vedtok våren 1993 å tilbakekalle tilskuddet for 1993 og overlot til høgskolen/senteret å finne finansiering. Statstilskuddet til høgskolen var knyttet til sykepleierutdanningen og kunne ikke omdisponeres. Dette medførte betydelig spenning i høgskolen og mellom høgskolen og stiftelsen BD. Fra 1.1.1993 og frem til 2006 da ordningen med finansiering også via studiepoengproduksjon for videreutdanningene ble innført, var senterets økonomi vesentlig basert på egen inntjening og representerte en stor utfordring. Allerede før tilskuddets bortfall i 1993 var det spenninger knyttet til økonomi. Tjenestene til senteret ble etterspurt både internt og eksternt, men både fra stiftelsens egne virksomheter så vel som fra menighetene, var prisene senteret var pålagt å ta for sine tjenester, kime til konflikter.

Glimt fra virksomheten

Da Senteret ble en del av høgskolen, ble den deltagerfinansierte *Videreutdanning i veiledning for helsepersonell*, tillagt Senteret, og en stilling tilført.

Mens en før 1993 hadde en særlig oppmerksomhet rettet mot stiftelsens egne virksomheter og mot menighetene i Bjørgvin bispedømme, ble tyngdepunktet i virksomheten etter 1993 veilederutdanningen, og dernest inntektsbringende oppdragsvirksomhet.

Kurs og seminar – noen eksempler

Årsmeldingene for høgskolen fra 1990 gjengir tematisk en del av seminar- og kursvirksomheten senteret har stått for. Oversikten viser bredde i vårt diakonale engasjement.

Større seminar arrangert i samarbeid med andre:

- 1990 - Kjærleiken gjer oppfinnsom
- 1992 - Solidaritet lokalt – nasjonalt - internasjonalt
- 1993 - Levende kirke underveis
- 1994 - OPPRØR MOT VOLD
- 1995 - Alkohol som samfunnsproblem
- 1998 - Når alt kommer til alt handler det bare om penger, sex og makt
- 1998 - Når alt kommer til alt er sykdom viktig for fellesskapet?
- 2003 - Trodialog – en utfordring

Kurs over flere dager som har blitt tilbudt eksternt og gjentatt flere ganger:

- Alderdommen livets høydepunkt (besøktjenestekurs)¹⁵
- Grunnkurs i Diakoni 2 x 1 ukeskurs vektet tilsvarende 5 vekttall¹⁶
- Sjelesorgskurs
- Sorggruppeleder- kurs
- Kommunikasjon og Samhandling

Enkeltstående kurs i Senterets egen regi:

- Kroppens sug og hjertets lengsel

- Aids – En multikulturell helsenøtt
- Livets begynnelse - livets slutt
- Dagskonferanse om arbeidsledighet
- Kjemp for alt hva du har kjært
- Samtalen som redskap
- Å modnes i alder og visdom
- Seksualitet, identitet, kjærlighet og moral
- Grieving our fathers
- Etikk og Mystikk
- Skapende og sårbare relasjoner
- Når livet er vanskelig og samtalen god

Oppdragsvirksomheten

Senteret har tilbudt interne kurs og seminar knyttet til oppdragsgivers behov etter et konfeksjonssømsprispipp¹⁷. Med utgangspunkt i det pågående faglige arbeid – ikke minst knyttet til veilederutdanningen, har det blitt laget tilpassede kurs og seminar på bestilling.

Oppdragsvirksomheten¹⁸ har for øvrig i vesentlig grad vært knyttet til veiledningstjenester, individuelt og i gruppe. Dernest er det blitt tilbudt tjenester knyttet til teamutvikling og konflikthåndtering og i noen grad også veiledning for par.

Utdanningsvirksomheten

Alle videreutdanningene er og har vært tverrfaglige!

Videreutdanning i veiledning (30 + 30 stp)

1. studieenhet startet i 1985 (eksamensrett fra 1991) **992** kandidater uteksaminert til og med våren 2007

2. studieenhet med eksamensrett fra 1995 og oppstart i 1996. **160** kandidater uteksaminert

Videreutdanning i livssyn og etikk (30 stp)

Oppstart i samarbeid med Høgskolen for diakoni og sykepleie¹⁹ i 1996. Egen eksamensrett fra 1998. **42** Kandidater uteksaminert²⁰

Videreutdanning i palliativ omsorg (30 stp)

Oppstart i samarbeid med Høgskolen for diakoni og sykepleie i 2000. Egen eksamensrett fra 2004. **146** Kandidater uteksaminert.

Virksomheten i et relasjonsperspektiv?

I et relasjonsperspektiv er det interessant å se utviklingen innen navnespørsmålet og endret økonomisk basis i forhold til målsettingen (se s. 7). Opprinnelig var det tanken at det nye senteret skulle være samlende for hele institusjonen og forløse ressurser fra delinstitusjonene til beste for både delene og den større helhet innad i stiftelsesfellesskapet, - og ut til brukerne i kirke og samfunn her vest. Intensjonen om at delene skulle avgi ressurser var ikke forankret i verken sykehuset, eller når det kom til et stykke - i stiftelsen. Og når senteret ble en del av høgskolen, ble denne ideen i praksis umuliggjort. Målsettingsformuleringen "overlevde" bortfallet av den økonomiske basis i 1993. Likevel må vi i tilbakeblikket, erkjenne at tyngden i senterets virksomhet har vært knyttet til siste punktet i målsettingen: *arbeide for støtte og dyktiggjøre mennesker til å fungere godt i arbeids- og samfunnsliv.*

Ønske om å etablere et studium i diakoni har levd med oss gjennom alle årene. Et nytt initiativ ble tatt på siste halvdel av 90 tallet. Denne gang kom initiativet i samtaler mellom Bjørgvin Biskop, rektor ved NLA og rektor ved Diakonissehjemmets høgskole. NLA var også innledningsvis med i fagplansarbeidet, men trakk seg da det kom til avsetting av konkrete ressurser.²¹ I 1999 ble en fagplan sendt til departementet med søknad om eksamensrett for et modulbasert studium. I 2000 kom avslaget, begrunnet bl.a. annet i at høgskolen manglet tilstrekkelig formal-kompetanse på området. I et forsøk på å finne løsning, var det kontakt mellom rektor Einar Vedvik på Diakonhjemmets høgskole og Ivar August Bye som da var konstituert rektor ved Diakonissehjemmets

høgskole. Sammen så vi på muligheter for samarbeid, noe som ikke ble videreført.

Diakoni i et relasjonsperspektiv

Langt på vei har første del av denne teksten belyst diakonal handling gjennom rammer og virksomheten ved Senteret. Jeg vil nå formulere noen tanker om diakoni i et relasjonsperspektiv i tråd med senterets målsetting om å fremme diakonal tenkning.

Diakoni – ordet er relasjonelt

Diakoni er et gresk ord som fra samme ordstamme har tre avledninger:

verbet – å tjene,

substantivet - tjener og

substantivet - tjenesten

Ordet brukes i det bibelske materialet både om tjeneren og tjenesten.

Flere steder brukes diakoni om en lederfunksjon i menigheten, om gjerninger som fordrer stor personlig integritet. Den australske teologen John Collins har studert de bibelske tekstene så vel som samtidig teologisk litteratur og funnet at tjenesten, diakonien aldri kan løsriveres fra oppdragsgiveren (Nordstokke, 2002).

Gudsbildet er relasjonelt

Kristendommen er monoteistisk i og med at den bekjenner en Gud.

Samtidig lærer den at den ene Gud er en relasjon mellom tre; skaperen, frigjøreren og livgiveren. Læren om Gud som tre og samtidig en, er for tanken umulig når vi tenker i katogeriene enten eller. For å gripe det ubegripelig må vi make å holde to tanker i hodet samtidig – klare et perspektiv som rommer et både – og.

Mennesket er relasjonelt

Jeg velger å ta turen om erkebiskop Desmond Tutu fra Sør Afrika, kjent blant mye annet, for sitt arbeid med og i Sannhetskommisjonen. Han

bruker et zuluord **Ubuntu** for å få fram hva det innebærer å være et menneske.

Ubuntu betyr menneskelighet og rommer forståelsen av at et menneske er et menneske i kraft av andre mennesker. Mennesker er skapt til samvær, vennskap, fellesskap, og familieliv. Vi er skapt til å leve i et fint nettverk av gjensidige avhengighetsforhold. Som Guds barn hører alle mennesker til i dette fellesskap. Ingen er utenfor, alle er med. Vi er skapt forskjellige for bedre å kunne forstå vårt behov for den andre. Ingen kan dypest sett klare seg alene." (Tutu, 2001) ²²

I plan for diakoni i Den norske kirke av 1987 står det i avsnittet Hva er diakoni:

"Det er et grunnleggende perspektiv i den kristne tro at vi er skapt av Gud til å få vårt liv av vår nestes hånd, på samme måte som han eller hun er skapt til å få sitt liv av vår hånd. Ingen kan helt og holdent leve av seg selv eller for seg selv. Vi er utlevert til hverandre, avhengige av hverandre. Derfor er menneskets liv i grunnleggende forstand diakonalt. Vi er skapt til å tjene hverandre, til å dra omsorg for hverandre. "Vi er hverandres daglige brød" (Martin Luther) (Kirkerådet, 1988)

Filosofen og teologen Løgstrup uttrykker at vi mennesker er innvevd i hverandres liv. I kraft av at vi er skapt er vi overgitt til hverandre. Vi holder i et hvert møte med et medmenneske, en del av den andres liv i vår hånd som hun/han holder en del av vårt liv i sin hånd. Han formulerer at vi i kraft av å være skapt, er født med tillit og at mistillit læres gjennom sosialt liv. Han vektlegger også at ethvert møte mellom oss er stemt idet vi sanser hverandre kroppslig (Løgstrup, 2000).

Forfatteren og teologen Henry Nowen fremholder at menneskets relasjon til Gud kan forstås i en utvikling på akse illusjon – bønn. Menneskets illusjon om udødelighet er en del av venstre siden av akse og overgivelse i Guds nærvær er høyre siden. Videre utforsker han menneskets relasjon til medmennesket langs akse fiendtlighet – gjestfrihet. Fiendtlighet retter seg lett mot det og den ukjente. Gjestfrihet handler om å skape et fritt, åpent og vennlig rom som inkluderer den fremmede og gjør ham til venn

med sin forskjellighet i behold. Og til sist kan menneskes relasjon til seg selv utforskes i aksens ensomhet – alenehet. Jeg forstår Nouwens bruk av ordet alenehet til evnen til å være tilstede i seg selv uten å være bundet av andres bekreftelse (Nouwen, 2006).

En akse for forståelse av diakonal praksis som også griper relasjonene, er aksens mellom besøket (visitasjonen) - gjestfriheten(hospitaliteten) (Nordstokke, 2002). Nordstokke bruker denne dobbeltheten for å få fram mangfoldet i diakonal praksis. Og han begrunner den dypest sett i Guds måte å møte mennesket som skaper, frelser og livgiver.

Slik jeg forstår diakoni, er den relasjonell som Gud selv er relasjonell. Og som mennesket først blir mennesket i interaksjon med medmennesket, blir Gud også først nærværende i autentiske møter mellom mennesker. "Jeg'et er virkelig gjennom sin deltagelse i virkeligheten. Det blir desto virkeligere, jo mer fullkommen deltagelsen er" (Buber, 1967). Mystikeren Dag Hammarskjöld belyser dette i dagboken *Veimerker* som ble utgitt etter hans død.

"MOT NYE STRENDER - ?

Hvert eneste øyeblikk velger du ditt jeg! Men velger du - deg selv? Kroppen og sjelen har tusen muligheter, nok til å bygge opp mange "jeg". Men bare ett av dem gir kongruens mellom velgeren og det valgte. Bare ett - som du først vinner ved å velge *bort* alle de muligheter for noe annet som du nysgjerrig famler etter, lokket av undring og lyst for grunn og flyktig til å bevare forankringen i opplevelsen av livets høyeste mysterium og bevisstheten om det betrodde pund som er "jeg" "(Hammerskjöld, 1964, s. 8).

Buber vektlegger at jeg'et blir virkelig gjennom fullkommen deltagelse. Hammarskjöld poengterer at i kongruensen mellom velgeren og det valgte, finner mennesket seg selv. Altså i relasjonen mellom. Slik jeg forstår Buber, erfares gudsnærværet der mennesker møtes autentisk – helt og sant som mennesker, uten forstillelse - der begges virkelighet inkluderes, eller med Hammarskjöld ord, der det er kongruens.

Diakoni er utøvd kjærlighet

La meg føye til nok et aspekt med relasjonen mellom mennesker som utfordrer og belyser diakonal refleksjon med ord fra Veimerker:

"Å behandle andre som mål og aldri som middel". Og meg selv som mål bare i egenskap av middel: å forskyve grensen mellom subjekt og objekt i mitt vesen like til det punkt hvor subjektet, om enn i meg, er utenfor og over meg - og hele mitt vesen således et redskap for det i meg som er mere enn meg. "(Hammerskjold, 1964, s. 46)

Uten en himmel over mennesket som inkluderer Gud som skaper og livgiver, vil dette sitatet ikke ha mening. Til å belyse diakoni i et relasjonsperspektiv, er det sammen med det neste sitatet, fyllestgjørende:

"Den "store" sammenhengen fordunkler så lett den "lille". Men uten den ydmykhet og varme som du må nå i ditt forhold til dem ditt personlige liv har gitt deg berøring med, kan du ingenting gjøre for de mange. Uten det lever du i en verden av abstraksjoner der din solipsisme, ditt maktbegjær og din destruksjonsdrift aldri kan møte sin eneste overmektige motstander, kjærligheten. Kjærligheten som er den objektløse utstrømning av en kraft frigjort i selvunderkastelse, men som ville forbli en sublim form for overmenneskelig selvhevdelse om den ikke ble bøyet inn under en menneskelig nærhets tukt og ble fylt av dens inderlighet. Det er bedre av hele din sjel å gjøre godt mot et enkelt menneske enn å "ofre seg for menneskeheten". For den modne er dette ikke alternativ, men en dobbel selvrealisasjon til gjensidig støtte av felles opphav" (Hammerskjold, 1964, s. 104).

Kjærlighet, en objektløs *utstrømning*. Hvordan kan vi forstå dette? Kanskje ved å gå via ordet om at Gud er kjærlighet²³ og slutte at kjærlighet er Gud. Og Gudskjærligheten inkluderer den lille så vel som den store sammenheng. Vår neste er både vår nabo og vår ukjente lidende geografisk langt unna. Men fordringen vi stilles overfor, er å leve sant i forhold til oss selv, vår nære neste så vel som over for vår ukjente lidende søsken hvor som helst hun er i verden. Men som Hammerskjold poengterer, det nytter ikke å starte med den fremmede om jeg svikter den kjente nære.

Et møte

Det møtet jeg vil avslutte med å fortelle fra, ligger noen år tilbake i tid. En da 80 år gammel, kristen psykologiprofessor fra Praha var på besøk i Os²⁴. Han fortalte fra sin kontakt med studenter som han ville fortelle om Gud til. Etter 50 år med ateisme var ikke det enkelt. Så derfor valgte han å ta utgangspunkt i at Gud er relasjon - at Gud er kjærlighet. Men dette prosjektet var heller ikke enkelt i møte med ungdom som etter at jernteppet falt, var overforet med amerikanske "såper" og med rikelig tilgang til *Love* i betydningen både myk- og hardporno. Så dermed var det bare å legge inn en ny sløyfe å prøve å utlegge hva kjærlighet dypest sett dreier seg om. For det første sa han, at kjærlighet handler om respekt for den andre. Men en forutsetning for å kunne vise sann respekt for en annen, ligger i en dypt forankret selvrespekt. Og for det andre, sa professoren: Kjærlighet handler om tilgivelse, om nåde. Og igjen poengterte han at det er ikke menneskelig sett mulig å vise et menneske sann raushet og nåde uten at den er forankret i en evne til selv å la seg omfatte av tilsvarende raushet. Til sist fremhevet professoren at omsorg er et genuint trekk i kjærligheten. Og igjen er poenget at egenomsorg er en nødvendighet for å kunne vise sann omsorg til en annen.

Veien videre

Diakoni i et relasjonsperspektiv. Senter for diakoni og veiledning har rundet 20 år og skiftet navn. Med denne teksten har det vært min intensjon å anerkjenne historien. Men også å løfte (og/eller lufte) den forståelse at i vårt videre arbeid med relasjonsutvikling, vil vi nødvendigvis arbeide med å fremme diakonal handling. Det ene medfører det andre. Min personlige ambisjon vil også være å finne plass for "å fremme diakonal tenkning". Erkjennelsen er uansett, at der gode relasjoner utvikles, får kjærligheten plass, og der liv leves i kjærlighet er også Gud.

Men jeg har også det ønske for fremtiden, at vi ikke bare blir værende i det nære. Jeg ønsker at vi både avsetter tid, penger og engasjement for å inkludere våre fremmede naboer i den globale storbyen vi lever i. Det siste ordet lar jeg stå ukommentert og det går til den israelske forfatteren David Grossman:

”Jeg tror virkelig at for å gjøre ondt i vår verden, trenger du ikke jobbe hardt. Det har blitt en slags rutine, dette å ignorere andres lidelse, være likegyldig. Om du derimot vil gjøre godt, må du overvinne noe i din egen latskap, i din egen rutine. Jeg føler at å overvinne den rutinen er å være menneskelig” (Isaksen, 2005, s. 54).

Kildeliste

- Buber, M. (1967) *Jeg og du*. Oslo, J.W.Cappelens forlag.
- Bye, I. A. (1993) Senter for diakoni og veiledning. En visjon og en invitasjon. I: *Bergen Diakonissehjem fra 1968 til 1993*. Bergen, Bergen Diakonissehjem.
- Børli, H. (2000) *Hans Børlis beste dikt. Bind 2: 1974 – 1989/91*. Oslo, Aschehoug.
- Diakonissehjemmet høgskole, årsmeldinger 1990 – 2006.
- Eidsvåg, I. (1997) *Forbildet Ghandi*. Kronikk Dagbladet (lokaliseringsdato 17.12.2007)
<http://www.dagbladet.no/kronikker/970811-kro-1.html>
- Hammerskjold, D. (1964) *Veimerker*. Oslo. J.W.Cappelen forlag.
- Hauge, O. H. (2001) *Mange års røynsle med pil og boge*. Oslo, Det norske Samlaget.
- Isaksen, R. (2005) *Litteratur i krig*. Oslo. J.W.Cappelen forlag.
- Kirkerådet (1988) *Plan for diakoni i Den norske kirke*. Oslo, Kirkerådet.
- Kvalsund, R. & Meyer, K. (2005) *Gruppeveiledning, læring og ressursutvikling*. Trondheim, Tapir Akademiske Forlag.
- Løgstrup, K. E. (2000) *Den etiske fordring*. Oslo. J.W.Cappelen forlag.
- Nordstokke, K. (2002) *Det dyrebare mennesket : diakoniens grunnlag og praksis*. Oslo, Verbum forlag.
- Nouwen, H. J. M. (2006) *Å søke en helhet : de tre trinnene i utviklingen av et åndelig liv*. Oslo, Verbum forlag.
- Nygård, N. S. (1991) *Senter for diakoni og Veiledning. Evalueringsrapport*. Upublisert.
- Sommerfeldt, A. (2005) *Fattigdom og rikdom i den globale storbyen*. I: Henriksen, J. O. & Sommerfeldt, A. *Det umulige nåløyet : fattigdom og rikdom i Norge i globalt perspektiv*. Oslo, Gyldendal Akademisk.

Sluttnoter

¹ Vedtak i høgskolestyret ved Diakonissehjemmets høgskole SAK 19/07: "Senter for diakoni og veiledning endrer navn fra 1. mai 2007 til Senter for relasjonsutvikling. I teksten utover brukes Senteret og Senter for relasjonsutvikling

² Tekstforfatteren var leder for senteret fra oppstart i august 1987 til årsskiftet 2006/07.

³ Om Alex Johnsen var inspirert av Paulus formaning i tilknytning til innsamlingen til de fattige i menigheten i Jerusalem skal jeg ikke ha sagt, men det er nærliggende å tenke på dette: 2KO 8,11 - 2KO 8,15 Nå gjelder det å fullføre i handling. Som dere var villige til å gå i gang, må dere nå være villige til å fullføre, alt etter hvor mye dere har. 12 For når den gode vilje er der, skal den verdsettes etter det en har, ikke etter det en ikke har. 13 Det er jo ikke meningen at andre skal få hjelp og dere ha det vanskelig, men det skal være likhet. 14 Denne gang er det dere som har overflod og kan hjelpe dem som lider nød. En annen gang har de overflod og kan hjelpe dere, når dere lider nød. Da blir det likhet, 15 slik det står skrevet: Den som fikk mye, hadde ingen overflod, og den som fikk lite, led ingen mangel

⁴ Jmf beretningen om den rike mann i luk 12.16 ff eller til historien fra gresk mytologi om kong Midas som fikk oppfylt ønske sitt om at alt han berørte ble til gull.

⁵ Erfaringen viste at få studenter fra Bergen dro til Oslo og tok diakoniuutdanningen der. Etter i mange år å ha arbeidet for å få opprettet en egen avdeling av diakonihøyskolen i Bergen uten å lykkes, ønsket stiftelsen å frigjøre midlene som var bundet i diakonihøyskolen og satse lokalt. Norsk Diakonihøyskole ble nedlagt 01.08.98, virksomheten overført Høgskolen for Diakoni og Sykepleie og Menighetsøsterhjemmets høgskole fra 01.08.98

⁶ Nygård (1991) gjengir hovedstyrets vedtak av 17.12. 1986: Det opprettes et kurs og fagutviklings-senter ved Bergen Diakonissehjem fra 01.08.1987. Fra samme tidspunkt opprettes stilling som leder for kurssenterets virksomhet. Det knyttes videre en arbeidsgruppe/prosjektgruppe til senteret. Gruppen skal følge virksomheten i en periode på inntil 2 år og skal bl.a. legge fram forslag til organisasjonsstruktur og målsetting på grunnlag av erfaringene i interimperioden. I interimperioden plasseres kurs- og fagutviklings-senteret direkte inn under forstander og hovedstyret.

⁷ Frølich var hovedstyreformann ved BD da senteret ble etablert i 1987.

⁸ Hentet fra høgskolens målsetting og verdigrunnlag godkjent av høgskolestyret i mai 2003

⁹ § 2 i GRUNNREGLER FOR STIFTELSEN BERGEN DIAKONISSEHJEM

Vedtatt på representantskapsmøtet 11.06.2003:

Stiftelsen Bergen Diakonissehjem har til formål å fremme kristen omsorg for mennesket. Dette formål søker stiftelsen å virkeliggjøre ved:

- a) Å fostre og utdanne til diakonal tjeneste for syke, nødlidende og mennesker som ellers trenger hjelp og omsorg.
- b) Å drive institusjoner som fremmer virksomhet som nevnt i punkt a.
- c) Å arbeide for å fremme og styrke kirkens diakoni i vårt samfunn.

¹⁰ Vedtak i styret ved Diakonissehjemmets sykepleierhøgskole SAK 8/91 22.1.1991: "Kursavdelingen ved Diakonissehjemmets sykepleierhøgskole får navnet – Senter for diakoni og veiledning"

¹¹ Vedtak i styret ved Diakonissehjermets sykepleierhøgskole SAK 13/91 19.2.1991:
" Høgskolestyret går inn for at høgskolens totale navn blir:
Diakonissehjermest sykepleierhøgskole Haraldsplass

- Grunnutdanning i sykepleie
- Senter for diakoni og veiledning

Senteret kan profilere seg utad med å fremheve senterets navn. Det må tydeliggjøres at senteret er en avdeling ved Diakonissehjermets sykepleierhøgskole Haraldsplass"

¹² Vedtak i styret ved Diakonissehjermets sykepleierhøgskole SAK 48/95 31.10.95:
"høgskolestyret anbefaler overfor hovedstyret at høgskolens navn endres til:

- Diakonissehjermets høgskole
- Grunnutdanning i sykepleie
 - Senter for diakoni og veiledning"

¹³ Fra 1.1.2008 er høgskolens navn endret til Haraldsplass diakonale høgskole og senterets navn er altså Senter for relasjonsutvikling. Jmf. Note 1

¹⁴ Jeg har i denne omgang ikke gått til hovedstyrets protokoller. Men i høgskolestyrets protokoll av 7.3.1989 sak 12/89 FRAMLEGG OM ORGANISASJONSSTRUKTUR OG MÅLSETTING FOR DET DIAKONALE KURSSENTERET siterer jeg et avsnitt:

"Det vart understreka frå styret at føresetnaden for kurscenterets integrering i høgskulen må vera at eigarinstituasjonen tar det økonomiske ansvaret for dei to stillingshjemplene som vert overført høgskulen inntil statstilskottet inkluderar dei. "

¹⁵ Kurset ble initiert fra Bergen Diakonissehjem og det ble gjennomført med og det ble realisert med spisskompetanse fra daværende geriatrisk avdeling ved Diakonissehjermets sykehus. Det rettet seg mot spreke pensjonister og var også et håndslag fra institusjonen til menighetene i Bergensområdet. Kurset var et besøkstjenestekurs som gikk over 6 dager fordelt over 3 uker. Det bar navnet Alderdommen livets høydepunkt, og hadde en dobbel målsetting. Både å utruste til tjeneste for andre, men også å møte deltagerens egne behov i deres hverdag. Kurset var i hovedsak finansiert ved egne midler og ble ikke tilbudt etter at økonomisk støtte falt bort i 2003. kursene ble gjennomførte 5 ganger.

¹⁶ Grunnkurset i diakoni ble lagt opp med en faglig tyngde tilsvarende 5 vektall (15 studiepoeng i dag). Det var også utviklet for å møte et uttrykt behov fra BD, diakonifelleskapet og enkelte ansatte i sykehuset. Studiet var lagt opp med undervisning i 1 + 1 uke og ble forsøkt finansiert gjennom studie - avgift. Det ble gjennomført en gang i 1990, en gang i 1991 (11 deltagere) og fikk ikke tilstrekkelig søknad til oppstart i 1992. Da eiers tilskudd til driften falt vekk var det ikke lenger grunnlag for å tilby kurset

¹⁷ Innad i stiftelsen var et lederkurs for mellomlederne i sykehuset noe av det første vi gikk i gang med i samarbeid med sykehusets internundervisning. Vi var også tidlig i gang med å etablere veiledning for mellomlederne i sykehuset. Eksternt hadde vi etterutdanningskurs for farmasøyter med Universitet i Oslo som oppdragsgiver, veilederkurs for landets konfliktrådsledere på oppdrag fra Justisdepartementet.

¹⁸ Kundene har vært mange og representerer etter hvert et stort nettverk. Her er en skrytliste uten at den er fullstendig: Universitetet i Oslo/farmasøytisk institutt. Høyskolen i Bergen, Bjørgvin Bispedømme. Møre Bispedømme. Kirkens SOS lokalt og sentralt. BergensAvisen. Bergens Tidene, Bergen kommune, Hordaland Fylkeskommune, Helse Vest ved Askviknes distriktpsykiatriske senter, Haukeland Sykehus, Knappentunet, Olaviken Behandlingssenter, Sandviken sykehus og Solli Nervesanatorium, Betanien distriktpsykiatriske senter, Den norske kreftforening, Os kommune, Sund kommune, Voss kommune, Amalie Skramshus, Bergen Legevakt, Haraldsplass diakonale sykehus,

Statens utdanningskontor, Kristelig folkeparti, Statoil Mongstad, Justisdepartementet, Konfliktrådet i Hordaland, Kirkens Bymisjon i Bergen, Oppvekstetaten i Fjell kommune.

¹⁹ Nå Lovisenberg diakonale høgskole

²⁰ Startet høsten 1996 med 14 studenter i samarbeid med Høgskolen for diakoni og sykepleie på Lovisenberg i Oslo og etter deres fagplan. 11 studenter startet i 1997. Egen fagplan ble godkjent av KUF i august 1998. 21 studenter startet opp studiet denne høst etter ny fagplan. 10 studenter startet opp studiet 1999. i 2000 ble ikke studiet startet opp. For få studenter meldt sin interesse.

²¹ Kilden her er forfatteren og leder av Senteret som selv var med i prosessen.

²² Vårt Land 4. august 2001 side 22 3. spalte

²³ 1.JOH 4,16: Vi har lært å kjenne den kjærlighet Gud har til oss, og vi har trodd på den. Gud er kjærlighet, og den som blir i kjærligheten, blir i Gud, og Gud i ham.

²⁴ Navnet husker jeg ikke – det var langt og vanskelig. Beretningen er skrevet av meg nå slik den lever i min hukommelse.

